

Joanna Nowakowska-Małusecka

Specjalne Panele Sądzące Poważne Zbrodnie w Timorze Wschodnim: uwarunkowania należytej skuteczności działania

Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego 3, 152-165

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Specjalne Panele Sądzące Poważne Zbrodnie w Timorze Wschodnim. Uwarunkowania należytej skuteczności działania

Powołanie Specjalnych Paneli Sądzących Poważne Zbrodnie w Timorze Wschodnim są jedną z inicjatyw społeczności międzynarodowej, zmierzających do rozwiązania konfliktu toczącego się od połowy lat 70 XX wieku. Stosowane przez Indonezję działania w postaci przymusowych przesiedleń, sterylizacji, kontroli liczby urodzeń czy klasycznych zbrodni, wymagało zastosowania nie tylko sankcji międzynarodowych, ale także i karnych. Jednak uwarunkowania polityczne powodują, że osądzenie osób uznanych za sprawców zbrodni ludobójstwa, zbrodni przeciwko ludzkości, zbrodni wojennych lub innych poważnych naruszeń praw człowieka jest mało prawdopodobne. Obstrukcja aparatu państwowego oraz powściągliwy stosunek Rady Bezpieczeństwa ONZ do aktywności Specjalnych Paneli Sądzących Poważne Zbrodnie w Timorze Wschodnim pozwala z obawą podchodzić do uznania ich za środek karnia zbrodni przeciw ludzkości.

Wprowadzenie

Przez ostatnie dwie dekady międzynarodowe sądownictwo karne rozwija się w tempie niespotykanym w dotychczasowej historii. Podejmowane wielokrotnie wcześniejsze próby nie przynosiły konkretnych rezultatów. Postawienie po pierwszej wojnie światowej przed międzynarodowym trybunałem Cesarza Niemiec Wilhelma II oraz innych zbrodniarzy wojennych państw centralnych, a zwłaszcza Niemiec, nie doszło do skutku. I chociaż w okresie międzywojennym prowadzone były dyskusje dotyczące utworzenia tego typu trybunału, to nie wyszły one poza kręgi czysto prawnicze. Dopiero tragiczne doświadczenia, jakich doznała ludzkość w czasie drugiej wojny światowej, zmobilizowały sojuszników koalicji antyhitlerowskiej do postawienia przed międzynarodowymi trybunałami wojskowymi głównych zbrodniarzy państw Osi¹. Jednak po zakończeniu prac przez Trybunał Norymberski i Trybunał Tokijski w ciągu następnych 50 lat nie doszło do powołania żadnego międzynarodowego organu sądowego, który sądziłby sprawców najpoważniejszych zbrodni prawa międzynarodowego.

¹ Chodzi o powołanie w 1945 roku Międzynarodowego Trybunału Wojskowego w Norymberdze (dalej: Trybunał Norymberski) oraz w 1946 roku Międzynarodowego Trybunału Wojskowego dla Dalekiego Wschodu (dalej: Trybunał Tokijski). Szerzej na ten temat zob. m.in.: A. Klafkowski: *Zasady norymberskie a rozwój prawa międzynarodowego*. Warszawa 1966; J. Nowakowska-Małusecka: *Odpowiedzialność karna jednostek za zbrodnie popełnione w byłej Jugosławii i w Rwandzie*. Wydawnictwo UŚL. Katowice 2000.

Wydarzenia w byłej Jugosławii oraz w Rwandzie w pierwszej połowie lat 90. XX wieku oraz zbrodnie popełniane tam na masową skalę zmusiły społeczność międzynarodową do działania. Na mocy rezolucji Rada Bezpieczeństwa ONZ powołała *ad hoc* dwa międzynarodowe trybunały karne w celu ścigania i osądzenia sprawców naruszeń międzynarodowego prawa humanitarnego².

Trybunał Jugosłowiański i Trybunał Rwandyjski były pierwszymi tego typu organami, w dodatku utworzonymi przez RB na podstawie rozdziału VII Karty Narodów Zjednoczonych. Niemożliwym jednak było wykorzystywanie tego instrumentu we wszystkich przypadkach popełnianych zbrodni, dlatego należało zintensyfikować prace nad utworzeniem stałego sądownictwa karnego. W 1998 roku pod auspicjami ONZ została zwołana do Rzymu konferencja dyplomatyczna, której rezultatem było przyjęcie 17 lipca 1998 roku Statutu Międzynarodowego Trybunału Karnego³ (dalej: MTK).

Zarówno trybunały *ad hoc*, jak i MTK mają charakter *stricte* międzynarodowy, różni je jedynie (a może aż) podstawa prawna funkcjonowania i ich miejsce w stosunku do sądów krajowych. Jednak potrzeba ukarania sprawców najpoważniejszych zbrodni prawa międzynarodowego, w tym przede wszystkim ludobójstwa, wykracza daleko poza możliwości sądowniczej działalności wymienionych trybunałów. Na arenie pojawiły się więc trybunały umiędzynarodowione, strukturą związane – mniej lub bardziej – z wewnętrznym systemem prawnym. Te, inaczej zwane hybrydowymi, trybunały czy składy orzekające ustanowione zostały dla Timoru Wschodniego, Sierra Leone, Kosowa i Kambodży. Niniejsze rozważania dotyczyć będą pierwszego azjatyckiego przykładu – Timoru Wschodniego (obecnie Timoru-Leste).

Geneza i powołanie Specjalnych Paneli Sądzących Poważne Zbrodnie w Timorze Wschodnim

Rozważając przyczyny i tło utworzenia Specjalnych Paneli Sądzących Poważne Zbrodnie w Timorze Wschodnim, należy sięgnąć do połowy lat 70. XX wieku. Zakończyło się panowanie kolonialne Portugalii i 7 grudnia 1975 roku Indonezja siłą przyłączyła Timor Wschodni do swojego terytorium. Władze indonezyjskie nie zgodziły się na przeprowadzenie referendum, a sama aneksja nie została uznana przez Organizację Narodów Zjednoczonych. W takiej sytuacji ludność Timoru rozpoczęła walkę o niepodległość, która była brutalnie tłumiona przez wojsko i służby bezpieczeństwa Indonezji. Jednocześnie władze prowadziły działania mające na celu zmianę charakteru etnicznego wyspy poprzez osiedlanie się tam ludności indonezyjskiej muzułmańskiej w miejsce katolickich przeważnie

² Mowa tu o Międzynarodowym Trybunale Karnym dla byłej Jugosławii (dalej: Trybunał Jugosłowiański), powołanym w 1993 roku (SC Res. S/Res/808 [1993], SC Res. S/Res/827 [1993], Statute of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia. UN Doc. S/25704 [1993]) oraz Międzynarodowym Trybunale Karnym dla Rwandy (dalej: Trybunał Rwandyjski), powołanym w 1994 roku (SC Res. S/Res/955 [1994]). Polskie teksty statutów trybunałów zob. w: M. Flemming: *Międzynarodowe prawo humanitarne konfliktów zbrojnych. Zbiór dokumentów*. Uzupełn. i red. M. Gąska, E. Mikos-Skuza. AON Warszawa 2003; obszernie o trybunałach: J. Nowakowska-Małusecka: *Odpowiedzialność karna...*, *op. cit.*

³ Statut Międzynarodowego Trybunału Karnego z 17.07.1998 r. Dz.U. 2003, nr 78, poz. 708.

Timorczyków, którzy uciekali przed terrorem władz lub byli przymusowo przesiedlani⁴. W tym czasie, aż do końca lat 90., nie tylko dochodziło do przymusowych przesiedleń, ale także do wielu innych zbrodni na ludności Timoru Wschodniego. Życie straciło ponad 200 tysięcy osób, wprowadzono sterylizację kobiet oraz młodych dziewcząt, poddano kontroli liczbę urodzeń⁵.

W 1999 roku doszło do zmiany rządów w Indonezji: Suharto został obalony, a na fotelu prezydenckim zasiadł Habibie. 5 maja 1999 roku Portugalia i Indonezja podpisały porozumienie, na mocy którego postanowiono o przeprowadzeniu referendum w Timorze Wschodnim w sprawie niepodległości lub statusu autonomicznego w ramach Indonezji. Referendum odbyło się 30 sierpnia. Zwyciężyła koncepcja niepodległości, ale sytuacja w Timorze była niepokojąca, dochodziło bowiem do starć zwolenników niepodległości z bojówkami proindonezyjskimi. Akty przemocy i zastraszania doprowadziły do masowych ucieczek rdzennych mieszkańców wyspy, nadal odbywały się deportacje, dochodziło do masowych mordów. Wobec takiej sytuacji oraz kompletnej dezorganizacji władz w Timorze Wschodnim Indonezja zgodziła się na obecność sił międzynarodowych na tym terytorium. W związku z tym 25 października 1999 roku Rada Bezpieczeństwa ONZ przyjęła rezolucję 1272⁶, na mocy której została ustanowiona w Timorze Wschodnim tymczasowa administracja ONZ (United Nations Transitional Administration In East Timor – UNTAET). Był to moment przełomowy i ważny w związku z tworzeniem trybunału. Odpowiedzialność za administrowanie Timorem upoważniała UNTAET do wykonywania władzy zarówno ustawodawczej, jak i wykonawczej, a także wymiaru sprawiedliwości w czasie przechodzenia do pełnej niepodległości. Administracja została ustanowiona na wstępny okres do 31 stycznia 2001 roku. Rada Bezpieczeństwa zadecydowała także, że mandat Administracji będzie obejmował kilka elementów, tj.:

- przywrócenie bezpieczeństwa oraz zaprowadzenie porządku prawnego na terytorium Timoru Wschodniego,
- ustanowienie efektywnej administracji,
- pomoc w rozwoju państwowej służby cywilnej i opieki społecznej,
- zapewnienie koordynacji i dostarczania pomocy humanitarnej,
- wsparcie dla budowy autonomii,
- pomoc w tworzeniu warunków stabilnego rozwoju⁷.

Jednocześnie Rada potępiła naruszenia prawa i akty przemocy, które miały miejsce na terytorium Timoru Wschodniego, wzywając do natychmiastowego ich zaprzestania i żądając pociągnięcia do odpowiedzialności winnych tych naruszeń⁸.

⁴ K. Kubiak, *Wojny, konflikty zbrojne i punkty zapalne na świecie*. Wyd. TRIO, Warszawa 2005, s. 194; oraz Cz. Mojsiewicz, *Leksykon problemów międzynarodowych i konfliktów zbrojnych*. Wyd. ATLA 2, Wrocław 2001, s. 179.

⁵ K. Stasiak, *Specjalne Panele Sędziów w Timorze Wschodnim – jako przykład trybunału umiędzynarodowionego*. W: *Prawo międzynarodowe. Księga pamiątkowa prof. Renaty Szafarz*. Red. Nauk. J. Menkes. WSHiP, Warszawa 2007, s. 519.

⁶ SC Res. S/Res/1272 (1999).

⁷ *Ibidem*, par. 2.

⁸ *Ibidem*, par. 16.

Działania UNTAET były niezwykle trudne, gdyż administracja borykała się z wieloma problemami⁹. Między innymi brak było potrzebnej do wykonywania funkcji infrastruktury, tak rządowej, administracyjnej, jak i sądowej¹⁰. Jednak, jako swego rodzaju, tymczasowy rząd, Administracja była wyposażona w kompetencje i instrumenty, które pozwalały jej na organizowanie wymiaru sprawiedliwości i podejmowanie decyzji w zakresie ścigania. Sam Sekretarz Generalny ONZ, wyrażając zaniepokojone katastrofalną sytuacją w zakresie przestrzegania praw człowieka i prawa humanitarne, zwrócił się do Zgromadzenia Ogólnego o podjęcie odpowiednich kroków. W styczniu 2000 roku Międzynarodowa Komisja Śledcza zwróciła się do Rady Bezpieczeństwa, wyrażając potrzebę utworzenia międzynarodowego trybunału praw człowieka, który składałby się z sędziów wyznaczonych przez Narody Zjednoczone, ze wskazaniem na uczestnictwo w nim także sędziów z Timoru Wschodniego oraz Indonezji. Głównym zadaniem tego organu miałyby być ściganie i osądzanie winnych poważnych naruszeń praw człowieka oraz międzynarodowego prawa humanitarne, do jakich doszło od stycznia 1999 roku¹¹. W związku z tym UNTAET, na mocy Regulacji 2000/11, w marcu ustanowiła system sądownictwa w Timorze Wschodnim, ze wskazaniem na możliwość powołania specjalnych paneli sądzących¹². Kilka miesięcy później przyjęta została regulacja, która jest podstawą prawną funkcjonowania Specjalnych Paneli Sądzących Poważne Zbrodnie w Timorze Wschodnim – Regulacja 2000/15 (6.06.2000)¹³. W ten sposób doszło do utworzenia organów sądowych o bardzo specyficznym charakterze, nieznanym w dotychczasowej praktyce międzynarodowej. Nie przypominały one ani Trybunału Norymberskiego, ani trybunałów *ad hoc* utworzonych przez Radę Bezpieczeństwa, ani tym bardziej nie były w swym charakterze zbliżone do Międzynarodowego Trybunału Karnego. Pojawił się więc czwarty rodzaj – trybunał umiędzynarodowiony, tzw. hybrydowy, powiązany z wewnętrznym systemem prawnym nowo powstającego państwa.

Jednocześnie należy zauważyć, że Indonezja w 1999 roku przyjęła Ustawę 39/1999, uzasadniając jej uchwalenie realizacją zobowiązań międzynarodowych Indonezji jako członka Organizacji Narodów Zjednoczonych, a szczególnie implementacją Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka i innych międzynarodowych dokumentów. Postanowienia tej ustawy wyliczały podstawowe prawa człowieka oraz obowiązki państwa, a także przewidywały

⁹ Jak wspomniano, UNTAET miała zakończyć swój mandat 31 stycznia 2001 roku, jednak nastąpiło to 20 maja 2002 roku, kiedy działalność rozpoczęła Misja Wspierająca ONZ w Timorze Wschodnim (United Nations Mission of Support In East Timor – UNMISSET) na mocy rezolucji RB 1410 (SC Res. S/Res/1410 [2002]). Jej mandat początkowo określono na 12 miesięcy, ale rezolucjami Rady 1480 (SC Res. S/Res/1480 [2003]), 1543 (SC Res. S/Res/1543 [2004]) i 1573 (SC Res. S/Res/1573 [2004]) był przedłużany i ostatecznie zakończył się 20 maja 2005 roku. W 2005 roku Rada Bezpieczeństwa podjęła decyzję (SC Res. S/Res/1599 [2005]) o zastąpieniu dotychczasowych misji Biurem ONZ (United Nations Office in Timor-Leste – UNOTIL), które miało działać najpierw do 20 maja, a ostatecznie do czerwca 2006 roku. <http://www.un.org/Depts/dpko/missions/unmiset>.

¹⁰ Amnesty International, *East Timor: Building a New Country Based on Human Rights*. ASA 57/05/00. Aug. 2000, s. 2, za: K. Stasiak, *Specjalne Panele...*, *op. cit.*, s. 520.

¹¹ United Nations Office of the High Commissioner for Human Rights, *Report of the International Commission of Enquiry on East Timor to the Secretary General*. (January 2000) za S. de Bertodano, *East Timor: Trials and Tribulations*. W: *Internationalized Criminal Courts. Sierra Leone, East Timor, Kosovo, and Cambodia*. Ed. C.P.R. Romano, A. Nollkaemper, J.K. Kleffner, Oxford 2004, s. 79.

¹² UNTAET Regulation 2000/11, On the Organization of Courts in East Timor (6.03.2000).

¹³ UNTAET Regulation 2000/15, On the Establishment of Panels with Exclusive Jurisdiction Over Serious Criminal Offences (6.06.2000).

utworzenie trybunału praw człowieka¹⁴. Na podstawie tego aktu prawnego Indonezja wprowadziła następnie Ustawę 26/2000, uznając naruszenia praw człowieka jako szczególne zbrodnie, które wymagają śledztwa i ścigania. Przewidziano jednocześnie utworzenie sądów *ad hoc*, które miały być powołane na mocy prezydenckiego dekretu wydanego na zalecenie Izby Reprezentantów. W ten sposób doszło do utworzenia stałego Trybunału Praw Człowieka, którego jurysdykcja obejmowała ludobójstwo i zbrodnie przeciwko ludzkości, popełnione po wejściu w życie Ustawy 26/2000. Jednakże ściganie zbrodni dokonanych w Timorze Wschodnim miało być realizowane przez specjalny Trybunał *Ad hoc* Praw Człowieka dla Timoru Wschodniego, którego jurysdykcja obejmowała czyny popełnione przed wydaniem tej ustawy. Trybunał ten stanowi jednak część indonezyjskiego systemu prawnego¹⁵, nie jest więc sądem międzynarodowym, ani też umiędzynarodowionym.

Struktura organizacyjna

Regulacja 2000/15 utworzyła mieszane panele sędziów w Sądzie Okręgowym i Sądzie Apelacyjnym w Dili. Panel Sądzący w ramach Sądu Okręgowego orzekał w pierwszej instancji, a Panel Sądzący w Sądzie Apelacyjnym był składem odwoławczym. Każdy Panel składał się z trzech sędziów: dwóch międzynarodowych i jednego z Timoru Wschodniego, a w sprawach szczególnej wagi mógł zostać utworzony Sąd Apelacyjny w składzie pięciu sędziów: trzech międzynarodowych i dwóch z Timoru¹⁶. Najważniejszym warunkiem merytorycznym stawianym kandydatom na sędziów, było ukończenie studiów prawniczych. Kandydatury rozpatrywała specjalna komisja ekspertów, która pierwszy skład ustaliła na początku stycznia 2000 roku. Wybrano ośmiu sędziów i dwóch prokuratorów¹⁷.

Jednocześnie tymczasowa administracja ONZ (UNTAET) utworzyła Jednostkę do spraw Poważnych Zbrodni (Serious Crimes Unit; dalej także: SCU)¹⁸, której nadany został mandat do prowadzenia śledztwa i przygotowania aktów oskarżenia wobec osób najbardziej odpowiedzialnych za zbrodnie przeciwko ludzkości oraz inne poważne zbrodnie popełnione w Timorze Wschodnim. Organizacyjnie i prawnie, po uzyskaniu niepodległości przez Timor Wschodni 20 maja 2002 roku, SCU podlegała Prokuratorowi Generalnemu Timoru. Jednostka ta miała charakter międzynarodowy, zarówno co do wchodzących w jej skład prokuratorów, jak i personelu pomocniczego¹⁹.

Hybrydowy charakter Specjalnych Paneli polegał na tym, że zostały one włączone w strukturę sądownictwa Timoru Wschodniego, były jego częścią, jednak ONZ – poprzez ad-

¹⁴ Letter dated 24 June 2005 from the Secretary-General addressed to the President of the Security Council. Annex II: Report to the Secretary-General of the Commission of Experts to Review the Prosecution of Serious Violations of Human Rights in Timor-Leste (then East Timor) in 1999 (26.05.2005). UN Doc. S/2005/458, par. 154–155.

¹⁵ *Ibidem*, par. 156–157.

¹⁶ D.Shraga, *The Second Generation UN-Based Tribunals: A Diversity of Mixed Jurisdiction*. W: *Internationalized Criminal...*, s. 33 oraz K.Stasiak, *Specjalne Panele...*, *op. cit.*, s. 521.

¹⁷ K. Stasiak, *Specjalne Panele...*, *op. cit.*, s. 521.

¹⁸ UNTAET Regulation 2000/16, On the Organization of the Prosecution Service in East Timor (6.06.2000).

¹⁹ Letter dated 24 June 2005..., *op. cit.*, par. 38–39.

ministrację tymczasową – sprawowała nad nimi zarząd. Także częściowo międzynarodowy skład Paneli oraz SCU wskazuje na ich umiędzynarodowiony charakter.

Siedzibą Paneli było Dili w Timorze Wschodnim.

Jurysdykcja Paneli, główne zasady postępowania i system kar

Specjalne Panele w Timorze Wschodnim nie posiadały odrębnego statutu, ich jurysdykcja określona została w regulacjach Administracji Tymczasowej, a tu zasadnicze znaczenie miała Regulacja UNTAET 2000/15 w nawiązaniu do Regulacji 2000/11.

Kompetencje *ratione temporis* Paneli, zgodnie z postanowieniami obu wspomnianych Regulacji, obejmują okres od 1 stycznia do 25 października 1999 roku i są to kompetencje wyłączne (Sekcja 2.3 UNTAET Reg. 2000/15).

Jeśli chodzi o *ratione personae*, to jurysdykcja Paneli, podobnie jak dzieje się to w przypadku innych międzynarodowych czy umiędzynarodowionych trybunałów karnych, dotyczyła osób fizycznych – tak sprawców bezpośrednich, jak i osób, które wydały rozkaz, zleciły, nakłoniły lub przyczyniły się do popełnienia zbrodni (por. sekcja 14. UNTAET Reg. 2000/15). Regulacja przewidywała więc osobistą odpowiedzialność karną sprawców, jak również odpowiedzialność dowódców i przełożonych (Sekcja 16.). Jednocześnie w Sekcji 15. zaznaczono, że każdy winny popełnienia zbrodni objętych jurysdykcją Paneli poniesie odpowiedzialność karną bez względu na to, czy pełnił jakieś funkcje państwowe. Nie chronił więc tych osób żaden immunitet. Od odpowiedzialności nie zwalniało także działanie na rozkaz, jednakże w tym wypadku można było zastosować złagodzenie kary, jeśli Panel Sądzący stwierdziłby, że wymaga tego dobro wymiaru sprawiedliwości (por. sekcja 21.). Dalej Regulacja stanowiła, że postawienie w stan oskarżenia oraz orzeczenie kary może dotyczyć tylko tych osób, co do których możliwe jest wykazanie po ich stronie zarówno wiedzy, jak i intencji popełnienia czynów zabronionych (por. Sekcja 18., wyjaśniająca również znaczenie określeń „intencja” i „wiedza”). W przepisach Regulacji wymienione zostały również przykładowe okoliczności, które wykluczały odpowiedzialność karną sprawcy. Były nimi między innymi choroba psychiczna czy stan upojenia alkoholowego, które burzą zdolność oceny bezprawności i natury czynu lub jego kontroli. Katalog ten Panele mogły rozszerzyć w kontekście konkretnej sprawy (por. Sekcja 19.).

W Regulacji 2000/15 widoczne było wyraźne odniesienie do zasady powszechnego ścigania (*universal jurisdiction*), która – w przypadku Regulacji UNTAET – oznaczała jurysdykcję Paneli bez względu na to, czy zbrodnia została popełniona na terytorium Timoru Wschodniego, czy sprawcą był obywatel Timoru Wschodniego albo czy ofiara czynu była obywatelem Timoru Wschodniego (por. Sekcja 2.1 i 2.2 UNTAET Reg. 2000/15). Można by przypuszczać, że jednocześnie kompetencje *ratione loci* Paneli także na tej zasadzie się opierały, co sugerują niektórzy autorzy²⁰, ale Regulacje Administracji Tymczasowej wyraź-

²⁰ Por. R. Geiß, N. Bulinck, *International and Internationalized Criminal Tribunals: a Synopsis*. W: *International Review of the Red Cross* Vol. 88, nr 861/2006, s. 57 i 62.

nie przewidywała, że zakres właściwości terytorialnej Paneli obejmował wyłącznie obszar Timoru Wschodniego (por. Sekcja 2.5 Regulacji 2000/15)²¹.

Jak praktycznie wszystkie powoływane od lat 90. XX wieku trybunały, tak jak Specjalne Panele Sądzące Poważne Zbrodnie w Timorze Wschodnim swoją jurysdykcją obejmowały najpoważniejsze zbrodnie prawa międzynarodowego, w tym przede wszystkim prawa humanitarnego oraz praw człowieka. Tak więc Regulacja 2000/15 wymieniała zbrodnię ludobójstwa, zbrodnie przeciwko ludzkości i zbrodnie wojenne, a ponadto osobno przewidywała jeszcze właściwość Paneli odnośnie do takich czynów, jak morderstwa, przestępstwa na tle seksualnym oraz tortury (por. Sekcja 1.3). Zbrodnie te nie ulegają przedawnieniu (Sekcja 17.), co jest wyraźnym, choć nie dosłownym i bezpośrednim odniesieniem do zwyczaju międzynarodowego i Konwencji o niestosowaniu przedawnienia wobec zbrodni wojennych i zbrodni przeciwko ludzkości z 1968 roku²².

Dokonując krótkiej charakterystyki zbrodni podlegających jurysdykcji Paneli, można w zasadzie stwierdzić, że w dużej mierze są one definiowane tak jak określono je w istniejących już regulacjach prawnych, a zwłaszcza w statutach trybunałów *ad hoc* i Międzynarodowego Trybunału Karnego. Najmniej wątpliwości budzi definicja zbrodni ludobójstwa (Sekcja 4. Regulacji 2000/15), która została sformułowana w art. II Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa z 1948 roku²³ (dalej: Konwencja). Jej postanowienia dosłownie zostały powtórzone w Statucie Międzynarodowego Trybunału Karnego dla byłej Jugosławii (por. art. 4.), w ślad za tym także w Statucie Międzynarodowego Trybunału Karnego dla Rwandy (por. art. 2.) oraz stałego Międzynarodowego Trybunału Karnego (por. art. 6.). Tak więc i w przypadku definiowania tej zbrodni dla potrzeb działalności sędziowskiej Paneli w Timorze Wschodnim sięgnięto do regulacji Konwencji.

Jedną z zasadniczych kwestii dla organów sądowych, takich jak Panele, było bliższe określenie pojęcia zbrodni przeciwko ludzkości, które nastręcza czasami trudności w odróżnieniu jej od zbrodni ludobójstwa. Ta bowiem pojęciowo i historycznie się z niej wywodzi. W związku z tym, że w statutach trybunałów *ad hoc*, jak i w ich interpretacji były widoczne pewne różnice w podejściu do tej zbrodni (zwłaszcza jeśli weźmie się pod uwagę pierwotną definicję zawartą w Karcie Międzynarodowego Trybunału Wojskowego w Norimberdze w art. VI c)²⁴), przyjęto ostatecznie definicję zamieszczoną w Statucie MTK z 1998 roku (por. art. 7.).

Kolejnymi zbrodniami międzynarodowymi, należącymi do właściwości *ratione materiae* Paneli były zbrodnie wojenne, o których mówi Sekcja 6. Regulacji 2000/15. I w tym przypadku, podobnie jak przy zbrodniach przeciwko ludzkości, widoczne jest dosłowne przytoczenie postanowień Statutu MTK i jego szczegółowego art. 8, który definiuje zbrodnie wojenne. Postanowienia te odnoszą się zarówno do konfliktów zbrojnych o charakterze międzynarodowym (i tu wyraźne odwołanie do czterech Konwencji Genewskich o ochronie

²¹ Zob. Także: D.A. Mundis, *New Mechanisms for the Enforcement of International Humanitarian Law*. W: *American Journal of International Law* Oct. 2001 (95 AMJIL 934), część III/943.

²² Konwencja o niestosowaniu przedawnienia wobec zbrodni wojennych i zbrodni przeciwko ludzkości z 26.11.1968. Dz.U. 1970, nr 26, poz. 208.

²³ Konwencja w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa z 9.12.1948. Dz.U. 1952, nr 9, poz. 9 i nr 13, poz. 213.

²⁴ Tekst Karty MTW z 1945 roku zob. w: M. Flemming: *Międzynarodowe prawo humanitarne...*

ofiar wojny z 1949 roku²⁵; dalej: KG), jak i niemiędzynarodowym (w tym przypadku znaleźć można odniesienie do art. 3 wspólnego dla KG I–IV). Do zbrodni wojennych zalicza się tutaj zabronione akty skierowane przeciwko ofiarom działań zbrojnych oraz używanie w tych konfliktach niedozwolonych środków i metod walki. W ślad za Statutem MTK omawiana Regulacja UNTAET w Sekcji 6. nie nawiązuje do postanowień Protokołów Dodatkowych z 1977 roku do Konwencji Genewskich²⁶. W tym wypadku było to o tyle zrozumiałe, że konflikt w Timorze Wschodnim został uznany za międzynarodowy konflikt zbrojny.

W ramach kompetencji *ratione materiae* Panele mogły ścigać sprawców jeszcze trzech typów zbrodni wymienionych w Sekcjach 7., 8. i 9. Regulacji 2000/15.

W pierwszym przypadku chodzi o tortury, które definiowane są jako „każde działanie, którym zadaje się umyślnie ostry ból lub cierpienie, fizyczne lub psychiczne, jakiegokolwiek osobie w celu uzyskania od niej lub od osoby trzeciej informacji lub wyznania, w celu ukarania jej za czyn popełniony przez nią lub przez osobę trzecią albo o którego dokonanie jest ona podejrzana, a także w celu poniżenia, zastraszenia lub wywarcia nacisku na nią lub na osobę trzecią albo w jakimkolwiek innym celu opartym na jakimkolwiek rodzaju dyskryminacji. Określenie to nie obejmuje bólu lub cierpienia wynikających jedynie ze zgodnych z prawem sankcji, nieodłącznie z nimi związanych lub wywołanych przez nie przypadkowo” (Sekcja 7.1; tłum. aut.). Powyższe wyjaśnienie tego pojęcia w znacznej części przypomina definicję tortur zawartą w art. 1. Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania z 1984 roku.²⁷ Jedyna, i wydaje się dosyć istotna, różnica polega na tym, że ściganie tortur przez Panele nie było uzależnione od tego, kto je stosował. Natomiast w definicji konwencyjnej jednym z kryteriów zaliczenia czynu do tortur, do których odnosi się Konwencja z 1984 roku, jest to, by jego sprawcą był „funkcjonariusz państwowy lub inna osoba występująca w charakterze urzędowym lub z ich polecenia albo za wyraźną lub milczącą zgodą” (por. art. 1.1 Konwencji). Dalej Sekcja 7. w kolejnych dwóch ustępach stanowi, że jej postanowienia nie naruszają żadnych instrumentów międzynarodowych ani ustawodawstwa krajowego, które mogą zawierać regulacje o szerszym zastosowaniu (Sekcja 7.2) oraz że żadne okoliczności nadzwyczajne (stan wojny czy inne zagrożenia dla porządku publicznego) nie usprawiedliwiają takich czynów jak tortury (Sekcja 7.3).

Co do dwóch ostatnich typów zbrodni objętych jurysdykcją Paneli – morderstw i przestępstw na tle seksualnym – można jedynie stwierdzić, że Sekcje 8. i 9. odsyłają do przepisów szczegółowych kodeksu karnego Timoru Wschodniego. Stąd też kwalifikacja prawna

²⁵ Mowa tutaj o: I Konwencji genewskiej o polepszeniu losu rannych i chorych w armiach czynnych z dnia 12.08.1949. Dz.U. 1956, nr 38, poz. 171, załącznik; II Konwencji genewskiej o polepszeniu losu rannych, chorych i rozbitek na morzu z 12.08.1949. Dz.U. 1956, nr 56, poz. 175, załącznik; III Konwencji genewskiej o traktowaniu jeńców wojennych z 12.08.1949. Dz.U. 1956, nr 38, poz. 175, załącznik; IV Konwencji genewskiej o ochronie osób cywilnych podczas wojny z 12.08.1949. Dz.U. 1956, nr 38, poz. 171, załącznik.

²⁶ Chodzi tutaj o: Protokół dodatkowy do Konwencji genewskich z 12 sierpnia 1949 roku, dotyczący ochrony ofiar międzynarodowych konfliktów zbrojnych (PD I) z 8.06.1977. Dz.U. 1992, nr 41, poz. 175, załącznik; Protokół dodatkowy do Konwencji genewskich z 12 sierpnia 1949 roku, dotyczący ochrony ofiar niemiędzynarodowych konfliktów zbrojnych (PD II) 8.06.1977. Dz.U. 1992, nr 41, poz. 175, załącznik.

²⁷ Konwencja w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania z 10.12.1984 roku. Dz.U. 1989, nr 63, poz. 378, załącznik.

miała być dokonywana na podstawie przepisów prawa wewnętrznego, a nie na podstawie Regulacji UNTAET.

Jedną z podstawowych zasad prawa karnego jest zasada *ne bis in idem*, która w przypadku Paneli nie pozwalała na ponowne sądenie osoby już raz przez Panel sądzonej lub skazanej. Zasada ta, na podstawie Sekcji 11.2, zabraniała również takiego ścigania przez inny sąd w Timorze Wschodnim, jeśli doszło już do sądenia przed Panelem. Jednakże wyjątkowo Regulacja dopuszczała ponowne sądenie przez Panel za ten sam czyn, za który osoba już odpowiadała przed innym sądem. Chodzi tutaj o podkreślenie wyłącznej jurysdykcji Paneli oraz zapewnienie, by ściganie i sądenie było rzetelne i zgodne z obowiązującym prawem. Dlatego w przypadku gdyby działania innego sądu miały na celu ochronę sprawcy zbrodni podlegających jurysdykcji Paneli przed odpowiedzialnością karną lub gdyby sąd ten nie gwarantował niezależności, niezawisłości i bezstronności zgodnie z normami rzetelnego procesu uznanymi przez prawo międzynarodowe albo prowadził postępowanie w sposób niezgodny z zamiarem pociągnięcia sprawcy do odpowiedzialności, Panel mógł wszcząć ponowne postępowanie (por. Sekcja 11.3).

W Regulacji podkreślone zostały także dwie inne istotne zasady prawa karnego, a mianowicie zasady *nullum crimen sine lege* oraz *nulla poena sine lege*, które powinny tutaj być rozumiane tradycyjnie. Trzeba ponadto zaznaczyć, że Panele nie działały jednoinstancyjnie, przewidziana została bowiem możliwość apelacji, czego wymagają zresztą standardy międzynarodowe.

Regulacja UNTAET przewidywała trzy rodzaje kar, jakie mogły zasądzić Panele:

- karę pozbawienia wolności do 25 lat,
- karę grzywny do maksymalnej kwoty 500 tys. dolarów,
- karę konfiskaty dochodów, własności i aktywów pochodzących pośrednio lub bezpośrednio z popełnionej zbrodni, bez szkody dla praw osób trzecich, a nabytych w dobrej wierze (por. Sekcja 10.1).

W przypadku wysokości kary pozbawienia wolności Panele miały brać pod uwagę praktykę sądów w Timorze Wschodnim oraz trybunałów międzynarodowych co do zbrodni ludobójstwa, zbrodni przeciwko ludzkości, zbrodni wojennych oraz tortur, a w przypadku morderstw i przestępstw na tle seksualnym – kary przewidziane w kodeksie karnym obowiązującym w Timorze Wschodnim (por. Sekcja 10.1(a)). W każdym przypadku Panele miały także zwracać uwagę na takie czynniki, jak ciężar zbrodni oraz indywidualne okoliczności w każdej sprawie (por. Sekcja 10.2).

Efekty działalności Paneli

W początkowym okresie działalności, tj. w latach 2000–2003, Panele borykały się z ogromnymi trudnościami, które tak naprawdę uniemożliwiały im prawidłowe funkcjonowanie. Kłopoty kadrowe, tak wśród sędziów (głównie międzynarodowych), personelu (prawników, stenografów, asystentów sędziów, sekretarek), jak i tłumaczy, a także brak odpowiednich

środków finansowych na działalność sądowniczą (w tym na przykład na komputery czy bibliotekę) znacznie spowolniły ściganie sprawców najpoważniejszych zbrodni. Ponadto pojawiły się też problemy z doprowadzaniem podejrzanych i oskarżonych przed Panele, wielu z nich przebywało bowiem na terytorium Indonezji, a ta konsekwentnie odmawiała ekstradycji i współpracy w ściganiu²⁸. Trzeba również zaznaczyć, że w tym czasie cały system sądowy Timoru Wschodniego dopiero się odradzał po stratach, jakie poniósł zarówno wśród personelu, jak i w infrastrukturze, na skutek tragicznych wydarzeń 1999 roku. W rezultacie pierwszy Panel rozpoczął swoją działalność na początku, a drugi dopiero pod koniec 2001 roku i Panele zamknęły ten rok 13 sprawami²⁹.

W roku 2003 sytuacja Paneli była nieco lepsza, ale nadal ich prace pozostawiały jeszcze wiele do życzenia. Widocznym było sporo problemów z zachowaniem zasad rzetelnego postępowania sądowego, w tym zwłaszcza w odniesieniu do zbyt długich okresów tymczasowego aresztowania. Środki finansowe były nierównomiernie rozdzielane, znaczna większość skromnego budżetu została przeznaczana na potrzeby oskarżenia, źle funkcjonowała Jednostka do spraw obrony, a ofiary i świadkowie zbrodni – z powodu braku funduszy – nie byli objęci żadnym programem ochrony czy pomocy³⁰.

Znaczący przełom w działalności Paneli, a przede wszystkim w jakości ich prac, miało przyjęcie 14 maja 2004 roku przez Radę Bezpieczeństwa rezolucji nr 1543³¹, w której Rada potwierdziła konieczność walki z bezkarnością oraz wagę udzielania jej wsparcia przez społeczność międzynarodową. Jednocześnie Rada podkreśliła, że Jednostka do spraw Poważnych Zbrodni (SCU) powinna zakończyć wszystkie śledztwa do listopada 2004 roku, a postępowania sądowe oraz inna działalność mają zakończyć się jak najszybciej, ale nie później niż do 20 maja 2005 roku³². Była to jednocześnie data zakończenia pełnienia misji i wykonywania mandatu przez UNMISSET³³.

W tym samym czasie został mianowany sędzia koordynator Philip Rapoza, dzięki któremu doszło do usprawnienia w kierowaniu i koordynacji procesów. Przesłuchania przebiegały sprawniej i w sposób bardziej efektywny, zwłaszcza że doszło do utworzenia oddzielnych Paneli, co pozwoliło obradować dwóm Panelom w tym samym czasie. Odnotowano również znaczne polepszenie się samej pracy sądowniczej, a mianowicie jakości decyzji i orzeczeń wydawanych przez sędziów³⁴. Komisja Ekspertów, zajmująca się omówieniem kwestii ścigania naruszeń praw człowieka w Timorze Wschodnim w 1999 roku, w swoim raporcie przedstawionym Sekretarzowi Generalnemu ONZ³⁵ zwróciła uwagę na te postępy, podkreślając jednocześnie, że w tak krótkim czasie istnienia Panele wykonały ogrom pracy, dokonały historycznego dokładnego zapisu faktów i wydarzeń 1999 roku, dały świa-

²⁸ S. de Bertodano, *East Timor...*, s. 80–81.

²⁹ *Letter dated 24 June 2005...*, *op. cit.*, par. 122 oraz K. Stasiak, *Specjalne Panele...*, *op. cit.*, s. 524–535.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ SC Res. S/Res/1543 (2004)

³² *Ibidem*, par. 8.

³³ *Ibidem*, par. 1.

³⁴ *Letter dated 24 June 2005...*, *op. cit.*, par. 123–124.

³⁵ Chodzi tutaj o omawiany raport, który – jako Aneks II – został dołączony do listu skierowanego przez Sekretarza Generalnego ONZ do Rady Bezpieczeństwa 24 czerwca 2005 roku. Zob. *Report to the Secretary-General of the Commission of Experts to Review the Prosecution of Serious Violations of Human Rights in Timor-Leste (then East Timor) in 1999 (Annex II)*, 26.05.2005. W: *Letter dated 24 June 2005...*, *op. cit.*

dectwo i przedstawiły dowody popełnionych zbrodni, pociągając do odpowiedzialności ich sprawców³⁶.

W latach 2004–2005 Specjalne Panele rozpatrywały 46% wszystkich spraw, które do nich wpłynęły. Do kwietnia 2005 roku zakończyło się 55 postępowań, w samym 2005 roku było prowadzonych 8 spraw, z których ostatnia zakończyła się wydaniem wyroku 12 maja 2005 roku. Ostatecznie 84 oskarżonych zostało skazanych, 24 przyznało się do winy, a czterech uniewinniono. 13 spraw zostało odrzuconych przez Specjalne Panele lub wycofanych przez Oskarżyciela³⁷. Najwyższy wymiar kary, jaki został orzeczony, to 33 lata pozbawienia wolności (obniżone do 25 lat na mocy łaski prezydenta) oraz 23 lata więzienia w sprawie *Los Palos*³⁸. Wyższy, niż przewiduje Regulacja UNTAET 2000/15, wymiar kary możliwy był ze względu na to, że Panele zastosowały także prawo i praktykę sądową Timoru Wschodniego, na co pozwala Regulacja (por. Sekcja 10.1 (a) Reg.). Zresztą nie była to jedyna sprawa, w której – obok Regulacji – stosowano także, a może nawet przede wszystkim prawo miejscowe. Pozostałe wyroki opiewały na kary pozbawienia wolności od 3 do 20 lat.

Zakończenie

Komisja Ekspertów dosyć krytycznie oceniła działalność Specjalnych Paneli, zwłaszcza w pierwszym okresie ich funkcjonowania. Wszystkie braki, o których była mowa wcześniej, miały ogromny wpływ na prace zarówno sędziów, prokuratora, jak i obrońców. Komisja zwróciła uwagę na to, że Prokurator Generalny Timoru-Leste nie działał niezależnie od rządu, był obiektem politycznych nacisków i wpływów³⁹. Również brak odpowiedniej pomocy i ochrony dla ofiar i świadków nie sprzyjał prowadzeniu postępowań. Jedną z bolączek systemu był także brak doświadczonych w tego typu sprawach obrońców, którzy wywodziliby się z Timoru Wschodniego⁴⁰. Ponadto Panele osądziły tylko pewien procent sprawców najpoważniejszych zbrodni, a ci najbardziej odpowiedzialni nadal pozostawali na wolności, przebywając na terytorium Indonezji. Wprawdzie Indonezja powołała specjalny Trybunał *Ad Hoc* Praw Człowieka, który także miał zająć się sprawami naruszeń popełnionych w Timorze Wschodnim w 1999 roku, jednak jego prace pozostawały wiele do życzenia – niewielu stanęło przed Trybunałem, niewielu też zostało skazanych, a – jak wspomniano wcześniej – Indonezja odmawiała ekstradycji do Timoru Wschodniego (brak było między innymi umowy dwustronnej w tej sprawie). Z łącznej więc liczby 18 oskarżonych tylko 6 zostało uznanych winnymi popełnienia zbrodni przeciwko ludzkości. Większość skazanych otrzymała niskie kary pozbawienia wolności. Mając to na uwadze, po szczegółowej analizie Komisja Ekspertów wyraziła ubolewanie, że cała atmosfera i wszystko, co związane było

³⁶ *Ibidem*, par. 125.

³⁷ *Ibidem*, par. 120.

³⁸ *Ibidem*, par. 121 oraz *The General Prosecutor v. Joni Marques and 9 others (The Los Palos case)*. Case Number 9/2000. w: Judicial System Monitoring Programme. *The General Prosecutor v. Joni Marques and 9 others (The Los Palos case)*. A JSMP Trial Report. Dili, East Timor, March 2002.

³⁹ *Ibidem*, par. 363.

⁴⁰ *Ibidem*, par. 367.

z postępowaniami, wskazywały na brak woli politycznej Indonezji, by poważnie i wiarygodnie osądzić sprawców zbrodni⁴¹.

Sędzia koordynator Specjalnych Paneli stał na stanowisku, że jeśli międzynarodowy personel wyjedzie po 20 maja 2005 roku, będzie to doniosłe wyzwanie dla rekonstrukcji Specjalnych Paneli. Jednocześnie kwestionował on także wolę miejscowych władz, by kontynuować ściganie poważnych zbrodni w ówczesnej formie, nawet jeśli zostałyby przyznana pomoc międzynarodowa i pomimo obecności wielu utalentowanych lokalnych sędziów. Zostało również wyrażone zaniepokojenie tym, że na wolności pozostaje jeszcze 339 oskarżonych przez Specjalne Panele, którzy mogli powrócić do Timoru-Leste, wiedząc, że nie ma żadnych efektywnych mechanizmów, by postawić ich przed sądem⁴².

Jednym z problemów, na jakie zwróciła uwagę Komisja, była niewystarczająca wiedza i doświadczenie timorskich sędziów, którzy po okresie próbnym nie zdali egzaminów sędziowskich. Część z nich odwoływała się od wyników tych egzaminów, jednak bez względu na rezultaty tych odwołań Komisja wyraziła swoją wątpliwość, by mogli oni sprawować urzędy sędziowskie bez dodatkowego szkolenia i doświadczenia, by osiągnąć takie kwalifikacje, jakie wymagane były na podstawie Regulacji UNATET 2000/15 (por. Sekcja 23.2). Jednocześnie przewodniczący Sądu Apelacyjnego zwrócił uwagę, że międzynarodowi sędziowie i prawnicy powinni pozostać, aby Specjalne Panele mogły kontynuować wykonywanie swoich funkcji. W przeciwnym bowiem razie mogłoby dojść do upadku całego systemu sądowego na skutek uszczuplenia wiedzy, źródeł i funduszy, które opuszczają Timor-Leste wraz z personelem Organizacji Narodów Zjednoczonych. Komisja Ekspertów uznała, że Specjalne Panele nie są jeszcze gotowe, nie posiadają zdolności instytucjonalnej, by prowadzić przesłuchania i orzekać w sprawach o poważne zbrodnie bez komponentu międzynarodowego. Zdaniem Komisji można by więc wyznaczyć dodatkowych sędziów międzynarodowych. Wskazano też na potrzebę przeznaczenia na ten cel dodatkowych środków, w tym również w takich sferach, jak bezpieczeństwo, pomoc administracyjna i prawna, które umożliwiłyby bardziej efektywne i skuteczne działanie⁴³.

W konkluzji swojego Raportu Komisja Ekspertów sformułowała zalecenia dotyczące trzech grup zagadnień. Na pierwszym miejscu znalazły się końcowe zalecenia odnoszące się do Timoru-Leste. Komisja zwróciła uwagę, że całkowita likwidacja systemu Specjalnych Paneli wraz z Jednostką do spraw Poważnych Zbrodni (SCU) i Jednostką do spraw Obrony (DLU) nieuchronnie doprowadziłyby do załamania się systemu wymiaru sprawiedliwości w Timorze-Leste i tym samym stanowiłaby poparcie dla bezkarności, jako że oskarżeni o poważne zbrodnie uniknęliby w ten sposób procesu i kary. Dlatego też Komisja zaleciła, by Rada Bezpieczeństwa zapewniła kontynuowanie prac tych jednostek do czasu, aż wszystkie śledztwa, akty oskarżenia i ściganie zostaną doprowadzone do końca. Jeśli to nie będzie możliwe, to alternatywnie Komisja zaleciła, by ONZ stworzyła taki mechanizm, który mógłby to zrobić, przy zapewnieniu rządowi Timoru-Leste suwerennych praw, a społeczności międzynarodowej dalszego wspierania tego procesu poprzez przekazywanie funduszy oraz

⁴¹ *Ibidem*, par. 333.

⁴² *Ibidem*, par. 134.

⁴³ *Ibidem*, par. 135–138.

niezbędnego personelu i obsługi. Komisja uważała bowiem ściganie winnych poważnych naruszeń praw człowieka i prawa humanitarnego za sprawę najwyższej wagi⁴⁴.

Na drugim miejscu Komisja Ekspertów sformułowała zalecenia odnoszące się do Indonezji, której system prawny, a zwłaszcza ściganie sprawców ciężkich przestępstw, nie funkcjonował prawidłowo. I tutaj wiele zaleceń związanych było z prowadzeniem rzetelnych postępowań oraz wykazaniem przez Indonezję większej woli politycznej w ściganiu sprawców zbrodni, którzy nadal pozostawali na wolności⁴⁵.

Końcowe zalecenia Komisja skierowała do Rady Bezpieczeństwa i państw członkowskich ONZ. Zwróciła się więc do Rady, by ta – na podstawie rozdziału VII Karty Narodów Zjednoczonych – przyjęła rezolucję, na mocy której zostałby powołany międzynarodowy trybunał karny *ad hoc* dla Timoru-Leste z siedzibą w państwie trzecim⁴⁶. Wydaje się, że byłby on ustanowiony na wzór już istniejących trybunałów *ad hoc* – dla byłej Jugosławii i dla Rwandy. Jeśli natomiast byłoby to niemożliwe do przeprowadzenia, zdaniem Komisji Rada mogłaby rozważyć ewentualność wykorzystania Międzynarodowego Trybunału Karnego jako narzędzia do prowadzenia śledztw i ścigania poważnych zbrodni popełnionych w Timorze Wschodnim⁴⁷. Tu jednak pojawia się pytanie, czy Trybunał uznałby się za organ kompetentny. Raczej nie, gdyż nie może rozpatrywać spraw, które miały miejsce przed wejściem w życie jego Statutu, a to nastąpiło 1 lipca 2002 roku.

Jednocześnie Komisja zauważyła, że państwa członkowskie ONZ, zgodnie z własnymi przepisami wewnętrznymi, mogłyby także – w każdym czasie – podjąć ściganie osób winnych poważnych naruszeń praw człowieka i prawa humanitarnego, dokonanych w Timorze Wschodnim w 1999 roku, ponieważ w takiej sytuacji ma zastosowanie zasada powszechnego ścigania (*universal jurisdiction*)⁴⁸.

Patrząc jednak na obecną sytuację tak w Timorze-Leste, jak i w Indonezji, można mieć duże wątpliwości, a wręcz obawy, czy te zalecenia kiedykolwiek przerodzą się w konkretne działania. Ani Rada Bezpieczeństwa, ani miejscowe rządy nie robią praktycznie nic, by doprowadzić do końca to, co zostało zapoczątkowane powołaniem Specjalnych Paneli – postawienie przed oblicze wymiaru sprawiedliwości i osądzenie sprawców zbrodni ludobójstwa, zbrodni przeciwko ludzkości, zbrodni wojennych i innych poważnych naruszeń praw człowieka, do jakich doszło w Timorze Wschodnim w 1999 roku.

⁴⁴ *Ibidem*, par. 502–513.

⁴⁵ *Ibidem*, par. 514–524.

⁴⁶ *Ibidem*, par. 525.

⁴⁷ *Ibidem*, par. 526.

⁴⁸ *Ibidem*, par. 527.

Summary

Establishing Special Judicial Panels Dealing with Serious Crimes in East Timor is one of the international community's initiatives aiming at solving the conflict that has been present since the 1970s. International and criminal sanctions used against Indonesia resulted from its use of compulsory relocations, sterilization, birth control and other crimes. However, political conditions make it hard to bring to justice those accused of genocide, crimes against the humankind, war crimes and other serious offences against the human rights. The reluctance of the Indonesian government as well as the reticent attitude of the UN Security Council towards the Special Judicial Panels Dealing with Serious Crimes in East Timor arouse anxieties as to the issue of judging those crimes as crimes against humankind.